

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО; КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Тетяна Богданівна НІКОЛАЄНКО,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (м. Хмельницький),
nikolayenko_tetyana@ukr.net

УДК 343.24

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ КНЯЖОЇ ДРУЖИНИ ЗА РУСЬКОЮ ПРАВДОЮ: ЗЛОЧИНИ ТА ПОКАРАННЯ

Розглянуто питання кримінальної відповідальності князівської дружини в період існування Руської Правди та визначення їх статусу в рамках соціально-правових відносин. З'ясована класифікація Руської Правди за трьома редакціями: Коротка, Розширена (Поширена, Широка) та Скорочена. Визначено нормативна та історико-правова наповненість їх змісту. Аналіз їх норм сприяв визначенню особливостей Руської Правди, яка характеризувалась диференціацією відповідальності залежно від соціального становища особи, її місця в ієрархічній структурі суспільства. У зв'язку з цим, підвищеному захисту підлягали представники князівського кола та феодалної знаті, їх життя, здоров'я та майно. Дотримуючись мети дослідження, здійснено аналіз норм Руської Правди через призму відповідальності княжої дружини. Аналіз статей Руської Правди дало підстави стверджувати, що велика увага приділялася захисту майнових та немайнових прав княжої дружини. Починаючи від бояр і до тіунів, їх правове становище було привілейованим. Це мало прояв у засобах захисту та ієрархії покарань. Особливості відповідальності самих представників княжої дружини Руська Правда не визначала. У випадку вчинення останніми злочинів вони підлягали відповідальності на загальних засадах.

Ключові слова: Руська Правда, князівська дружина, привілеї, злочини, вбивства, честь, віра, штрафи, бояр, тіун, огнищанин, ієрархія покарань.

Виникнення першої давньоруської держави має свою історію. Її коріння сягають сивої давнини. Ще в період політичної консолідації східнослов'янських племен їх зміцнення та збільшення здійснювалося під князюванням родинних династій. Поступове зростання соціальної та майнової нерівності, виокремлення панівної верхівки та формування племінних князівств сприяли утворенню Руської держави — Київської Русі.

Для укріплення влади в державі необхідна була функція права як регулятора відносин. Істотну роль на цьому етапі відігравали Церковні статuti Володимира Великого, Ярослава Мудрого, русько-візантійські договори 907, 911, 944, 971 рр., Номоканони (кормчі книги), Еклог, Прохірон, Закон судний людям. Проте основою права стала Руська Правда. На період X–XII ст. вона була першим джерелом фіксації норм усного права з відображенням рівня соціально-політичних та економічних відносин у державі.

Дослідження її норм неодноразово перебувало в полі зору науковців. Значна увага приділена спискам Руської Правди, історії їх виникнення, змісту тексту та взаємодії з іншими джерелами права такими вченими, як: Л. Білецький, М. В. Левчук, М. О. Максимейко, М. П. Мрочек-Дроздовський, О. Є. Пресняков, Я. Северський, Р. Л. Хачатуров, Я. М. Шапов, С. В. Юшков, М. М. Ясинський та ін. [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11]. Питаннями генезису розвитку Руської Правди та співвідношення усного і писаного права періоду X–XII ст. займався М. Б. Свердлов, аналізом норм, фіксує яких відносин власності панівного класу — С. Ведров, М. О. Максимейко, О. М. Філіппов, правовим становищем окремих соціальних верств населення — М. О. Максимейко, М. М. Ясинський, питаннями кримінальної відповідальності — М. Ланге, О. Попов, І. Й. Бойко та ін. [4; 11; 2; 13; 14; 15; 16; 17; 18].

Значна кількість досліджень з цього напрямку сприяла виокремленню проблемних питань, які залишилися невирішеними. Це стосується соціально-правового положення князівської дружини, особливості її статусу, врегулювання питань кримінальної відповідальності у разі посягання на їх життя, здоров'я, честь, гідність та майно.

Розроблення таких аспектів сприятиме поглибленому розкриттю та розумінню норм Руської Правди щодо соціально-правового статусу князівської дружини та визначення особливостей кримінальної відповідальності за порушення їх прав.

Таким чином, метою нашого дослідження є аналіз норм Руської Правди щодо регламентації питань кримінальної відповідальності князівської дружини в період існування Київської Русі та визначення їх статусу в рамках соціально-правових відносин.

Руська Правда є першим кодифікованим юридичним збірником давньоруського права. Як пам'ятка феодального права, вона зароджувалась разом із становленням Київської держави, відображаючи специфіку феодальних відносин.

В оригіналі цей документ до наших часів не зберігся. Його текст відомий у понад 100 списках, назви яких відповідають місцям та прізвищам осіб, які їх знаходили: Академічний, Археографічний, Троїцький, Синодальний, Румянцевський, Соловецький, Чудівський, Троїцький тощо [1, ч. II, с. 40; 19].

Така велика кількість примірників Руської Правди зумовлює класифікувати їх за редакціями. Єдиної чітко визначеної системи об'єднання (редакції) в науці немає. Так, М. О. Д'яконов поділив списки Руської Правди на 2 редакції, М. В. Калачов, В. І. Сергєєвич — на чотири, С. В. Юшков — на п'ять [20; 21; 22; 10]. Не зупиняючись на позиціях кожного із дослідників, ми підтримаємо позицію більшості, які визначили: Коротку, Розширену (Широку, Поширену) та Скорочену редакції [1, с. 25; 18, с. 33; 23, с. 66; 24, с. 69]. Створення їх у різні часи відбувалося із врахуванням становлення та розвитку соціально-економічних та політичних відносин у державі.

Найдавнішою редакцією є Коротка. Її поява датується 10–30-ми рр. XI ст. Текст складається з 43 статей, що об'єднані у певні частини: Правду Ярослава (1–18 статті), Правду Ярославичів (19–41 статті), Покону вірного (ст. 42), Уроку намостників (ст. 43). Норми цієї редакції регулюють відносини ранньофеодального періоду. Їх специфіка полягала у правовому захисті життя, здоров'я феодалів, представників князівської дружини. Таке становище зайшло відображення і в змінах Правди Ярославичів — захист князівського маєтку та власності [23, с. 66; 24, с. 70; 25, с. 34].

Формування Розширеної (Поширеної) редакції припадає на II пол. XI ст. — I пол. XII ст. Її склад — Суд Ярослава Володимировича (1–52 статті) та Устав Володимира Всеволодовича (53–121 статті) — є переробкою норм Короткої редакції та доповненням низка нових, що захищали інтереси адміністрації князівського домену, визначали безправне становище холопів та обмежували майнові та особисті немайнові права різних категорій феодально залежних громадян. Занепад Київської Русі вплинув на правове регулювання становища холопів та рабів. Для пом'якшення суспільних суперечностей, що виникли в державі, "Устав" посилив кримінальну відповідальність за посягання на життя холопів та рабів.

Третя редакція Руської Правди — Скорочена (більшість дослідників вважає перероблену за IV Троїцьким списком Розширеної редакції) — складається з 50 статей та датується XV ст. Її норми не мали самостійного застосування та призначалися лише для використання в церковних судах [18, с. 34].

Таким чином, підсумовуючи редакції Руської Правди, можна зазначити, що всі вони за період X–XV ст.ст. визначали та захищали права панівного класу та зневецьовували правове становище незахищеного населення.

Звернемося до норм кримінального права. Уже на період X ст. злочини мали свої істотні ознаки, окремі види та покарання (санкції) за їх вчинення. Відсутність єдиного розподілу за видовими чи родовими ознаками, ступенем суспільної небезпечності чи іншими критеріями злочинів сприяло виникненню різних підходів їх класифікації серед науковців. Так, І. М. Іванов класифікував усі злочини, визначені в Руській Правді, на злочини проти князівської влади, проти церкви, проти особи, честі, майнові злочини, злочини проти родини та моралі [24, с. 77]; В. М. Єрмолаєв — на злочини проти особи (вбивства, посягання на честь та гідність), проти особистості (тілесні ушкодження), проти власності (майнові злочини) та інші злочини, які формально не були врегульовані Руською Правдою або передбачені в церковних статутах (державні злочини, злочини проти церкви та моралі) [26, с. 136–140]; А. С. Чайковський — особливо тяжкі злочини (посягання на владу князя й порушення договорів сюзеренітету-васалітету), тяжкі злочини (посягання на інтереси церкви і християнську мораль), найтяжчі злочини проти особи (вбивство, розбій), майнові злочини, злочини

проти сім'ї і моральності [23, с. 73–75]; В. А. Рогов — на злочини, передбачені Руською Правдою (проти особи та власності) та злочини, які визначають інші порушення (визначені в княжих статутах церкви) [27, с. 208, 211].

Позицію кожного з науковців можна підтримати та обґрунтувати певними доводами. Одні вчені поділяють злочини за ступенем тяжкості (А. С. Чайковський), інші — за родовими критеріями (І. М. Иванов, В. М. Єрмолаєв), треті — за визначеністю в законі (В. М. Єрмолаєв, В. А. Рогов).

Незалежно від правових поглядів на класифікацію видів злочинів, Руська Правда характеризувалася диференціацією відповідальності в залежності від соціального становища особи, її місця в ієрархічній структурі суспільства. У зв'язку з цим, підвищеному захисту підлягали представники князівського кола та феодальної знаті, їх життя, здоров'я та майно. Дотримуючись мети нашого дослідження, зупинимось на аналізі норм Руської Правди через призму відповідальності княжої дружини.

Особливо небезпечним злочином проти особи за Руською Правдою було вбивство. Йому присвячено низку статей Короткої (ст. 19–27) та Просторової редакції (ст. 1–8, 11–18). Їх види та покарання за вчинення залежали від соціальної диференціації особи в ієрархічній структурі суспільства. Підвищеному захисту підлягали представники феодальної знаті, князівські дружинники та наближені до князя особи. Посягання на їх життя оберігалось ст. 19–22 Короткої редакції та ст. 1, 3, 11–14 Просторової редакції. Вже з перших статей прослідковується ця тенденція. Так, стаття 1 Короткої редакції визначала перелік осіб, які могли бути потерпілими від посягання на життя в першу чергу: “аще будет гридин” (молодший князівський дружинник), “ябедник” (князівський прикащик, тіун), “мечник” (князівський дружинник) чи “княж муж или тиун княжа, либо тивун бояреск, либо мечник” — за ст. 1 Просторової редакції [28, с. 50].

Продовження такої лінії ми зустрінемо в Правді Ярославичів. У цій частині Короткої редакції визначені види вбивств представників князівської дружини: вбивство огнищанина в “обіді” (ст. 19 Короткої редакції), вбивство огнищанина в розбої (ст. 20 Короткої редакції), вбивство огнищанина в “клеті” (ст. 21 Короткої редакції), вбивство княжих отроків (стаття 11 Просторової редакції), тіуна, огнищанина (ст. 12 Просторової редакції), сільського тіуна княжого (ст. 13 Просторової Редакції). При цьому заповідання смерті феодально залежних людей передбачено лише у двох статтях Короткої редакції (ст.ст. 25, 26) та двох статтях Просторової редакції (ст.ст. 14, 16) без їх класифікації “вбивство рядовича, смердії холопа, робу” [25, с. 48, 65].

Таке прагнення князя визначити вище становище своїх представників відображалось і в мірах покарання. За вбивство княжого мужа, тіуна княжого, гридя, тіуна боярського чи мечника стягувалася віра (штраф у князівську казну з головника-вбивці) у розмірі 40 гривень [25, с. 48]. У разі позбавлення їх життя у кваліфікованих видах вбивства (огнищанина в “обіді”, розбої та “клеті”) розмір штрафу подвоювався: “аще убьют огнищанина в обиду, то платити за нь 80 гривен убици” [25, с. 48].

Особливістю відзначалися покарання за вчинення вбивства під час розбою. У разі невиявлення обидчика за вчинення вбивства під час розбою сплата віри перекладалася на вервь (вервь — суспільно-територіальна одиниця, яка поділялася на сім'ї): “а иже уб'ють огнищанина в разбои, или убицица не ищутъ, то вирне платити, в ней же вири голова начнет лежати” [25, с. 48]. Такий

обов'язок визначався законом: “будеть ли головник их в верви, зан(е) к ним прикладывает, того же деля им помагати головнику, либо си дикую виру; но спла(ти)ти им вообчи 40 гривен, а головничество, (ато) самому головнику; а в 40 гривен ему заплатити ис дружины свою часть” (ст. 5 Просторової редакції) [25, с. 65].

За вбивство огнищанина в “клеті” (будинок, амбар) дозволялося навіть вбивати головника на місці вчинення злочину без суду незалежно від часу доби: “аже убють огнищанина у клетки, или у коня, или у говяда, или у коровье татьбы, то убити в пса место” (ст. 21 Короткої правди). Проте якщо це стосувалося іншої особи, то таке вбивство дозволялося лише в нічний час: “аще убють татя на своем дворе, либо у клетки, или у хлева, то той убит; аще ли до света держать, то вести его на княжь двор; а оже ли убють, а люди будут видели связан, то платити в немь” (ст. 38 Короткої правди) [25, с. 49, 59].

Заподіяння смерті обідчику, а також застосування кровної помсти як вид відплати (покарання) було відмінено Правдою Ярославичів та замінено штрафними санкціями. Доцільність такої зміни визначалася необхідністю поповнення князівської казни, утримання своєї дружини, необхідністю коштів для ведення війн, а також прийняття християнства.

Такі зміни прийшли червоною лінією через усі норми Руської Правди. При цьому привілейоване становище князівської дружини не залишилося осторонь. Підвищений рівень її захисту знайшов своє відображення у грошовому еквіваленті.: за вбивство “княжи отроки, то 40 гривенъ” (ст. 11 Просторової редакції), за вбивство феодално вільних чи залежних осіб, що знаходилися на нижчому щаблі соціальної диференціації, штрафні санкції зменшувалися в рази: “за рядовича 5 гривен”, “за смерди холоп 5 гривен, а за робу 6 гривен” (ст.ст. 14, 16 Просторової редакції) [25, с. 48].

Захищала Руська Правда і честь князівського дружинника. Посягання на бороду та вуса (як зовнішні ознаки сили, військової доблесті та приналежності до дружинної знаті) вважалися суттєвим приниженням та каралося найвищою мірою продажу — 12 гривенъ (продаж — грошовий штраф, який застосовувався за майнові злочини та злочини, які посягали на здоров'я особи, її честь. Найвища міра продажу — 12 гривенъ, найменша — 1 гривня. За цінами того часу за 2 гривні можна було придбати коня, корову чи 10 баранів) [24, с. 79; 27, с. 214; 25, с. 93]). При цьому такі дії повинні відбуватися лише в присутності сторонніх осіб. Вчинення їх наодинці було наклепом та не підлягало відповідальності: “а кто порветь бороду, а вьньметь знамение, а вылезуть людие, то 12 гривен продаже; аже без людии, а в поклепе, то нету продаже” [25, с. 70].

Такий рівень покарань прирівнювався до фізичних знущань над князівським дружинником, до вбивства кормильців-холопів чи рабів (годувальниками визнавалися вихователі молодших членів князівської дружини чи боярської сім'ї): “аже огнищанина мучить, то 12 гривен продаже, а за муку гривна”, за вбивство “кормилця 12 (гривен), тако же и за кормилицю, хотя си буди холоп, хотя си роба”, та перевагою до тілесного ушкодження “аже перст утнеть кии либо, 3 гривны продаже” [25, с. 65, 66, 70].

Пошкодження бороди як приниження честі князівського дружинника передбачалося ще в інших нормативних документах, зокрема у ст. 31 Статуту князя Ярослава про церковні суди Просторової редакції, де за подібні дії сплачувався штраф до церкви за рішенням князя: “аще кто пострижет ... бороду митрополиту 12 гривен, а князь казнить” [25, с. 5, 66, 70].

Велика увага в Руській Правді приділена захисту майна князівської дружини. Посягання на її власність каралось досить суворо: “аще поиметь кто чюжь конь, либо оружие, либо порт, а познаеть в своемь миру, то взяти ему свое, а 3 гривне за обиду” (ст. 13 Короткої редакції) [25, с. 48].

При цьому чітке розмежування приналежності майна рідко зустрічається “а за княжь конь, иже той с пятном, 3 гривне, а за смердеи 2 гривне, за кобылу 60 резан, а за вол гривну, а за корову” (ст. 28 Короткої редакції), “а в княже борти 3 гривне, либо пожгуть либо издуртуть” (ст. 32 Короткої редакції) [25, с. 49].

Приналежність майна до князівської дружини впливало із соціально-політичного становища в державі. Так, за службу в князя дружина отримувала земельні наділи. Посягання на їх власність захищалося законом: “а иже между переореть либо перетес, то за обиду 12 гривне” (ст. 34 Короткої редакції), “аже между перетнеть бортьную, или ролейную разореть, или дворную тыном перегородить между, то 12 гривень продажи” (ст. 72 Просторової редакції) [25, с. 49, 70].

Аналіз статей Руської Правди дає підстави стверджувати, що велика увага приділялася захисту майнових та немайнових прав княжої дружини. Починаючи від бояр і до тіунів, їх правове становище було привілейованим. Це мало прояв у засобах захисту та ієрархії покарань. Особливості відповідальності самих представників княжої дружини Руська Правда не визначає. У випадку вчинення останніми злочинів, вони підлягали відповідальності на загальних засадах.

Перспективою подальших розвідок у цьому напрямку є дослідження соціально-правового статусу княжої дружини в період існування Галицько-Волинської держави.

Список використаних джерел

1. Білецький, Л. Руська Правда й історія її тексту [Текст] / Л. Білецький ; [ред. Ю. Книш] : Українська Вільна Академія Наук в Канаді. — Вінніпег, 1993. — 166 с.
2. Левчук, М. В. Церковний Суд Київської Русі (історико-правове дослідження) [Текст] : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Левчук Марія В'ячеславівна ; Київський національний ун-тет ім. Тараса Шевченка. — К., 2010. — 210 арк.
3. Максимейко, Н. А. К вопросу о классификации списков Русской Правды [Текст] / Н. А. Максимейко. — К. : Типография С. В. Кульженко, 1904. — 107 с.
4. Максимейко, Н. А. Опыт критического исследования Русской Правды. Вып. 1 Краткая редакция [Текст] / Н. А. Максимейко. — Х. : Тип. М. Зильберберг и С-вья, 1914. — 217 с.
5. Мрочек-Дроздовский, Н. П. Исследование о Русской Правде [Текст] / Н. П. Мрочек-Дроздовский. — М. : Тип. Университета, 1885. — Вып. 2. Текст Русской правды с объяснениями отдельных слов. — 244 с.
6. Пресняков, А. Е. Княжое право в Древней Руси: Очерки по истории X–XII ст. Лекции по русской истории. Киевская Русь [Текст] / А. Е. Пресняков ; подгот. текста, статьи и примеч. М. Б. Свердлова. — М. : Наука, 1993. — 635 с.
7. Северский, Я. Памятники древнерусского законодательства. Русская правда. Судные грамоты (Псковская и Новгородская) Судебники. С предварительными замечаниями и кратким словарем [Текст] / Я. Северский. — С-Пб. : Книжный магазин А. Ф. Цинзерлинга, 1893. — 128 с.

8. *Хачатуров, Р. Л.* Становление права (на материале Киевской Руси) [Текст] / Р. Л. Хачатуров. — Тбилиси : Изд-во Тбилисского ун-та, 1988. — 264 с.
9. *Щапов, Я. Н.* Княжеские уставы и церковь в Древней Руси XI–XIV вв. [Текст] / Я. Н. Щапов. — М. : Наука, 1972. — 338 с.
10. *Юшков, С. В.* Русская Правда. Происхождение, источники, ее значение [Текст] / С. В. Юшков ; под ред. О. И. Чистякова. — М. : Зерцало-М, 2002. — 380 с.
11. *Ясинский, М. Н.* Закупы Русской Правды и памятников Западнорусского права: (юридическая природа закупничества) [Текст] / Юридическая природа закупничества / М. Н. Ясинский. — К. : Типография С. В. Кульженко, 1904. — 38 с.
12. *Свердлов, М. Б.* От Закона Русского к Русской Правде [Текст] / М. Б. Свердлов. — М. : Юрид. лит., 1988. — 176 с.
13. *Ведров, С.* О денежных пенях по русской правду сравнительно с законами салических франков [Текст] / С. Ведров. — М. : Изд-во имп. о-ва истории и древностей рос. при моск. Ун-те, 1877. — 143 с.
14. *Максимейко, М. О.* Про смердів Руської Правди [Текст] / М. О. Максимейко. — К. : Українська Академія Наук, 1927. — 24 с.
15. *Филиппов, А. Н.* Русская правда в исследованиях немецкого ученого [Текст] / А. Н. Филиппов. — М. : Тип. Г. Лиснера и Д. Собко, 1914. — 55 с.
16. *Ланге, Н.* Исследование об уголовном праве Русской Правды [Текст] / Н. Ланге. — [Б.м.], [Б.г.]. — 290 с.
17. *Попов, А.* Русская правда в отношении к уголовному праву. Рассуждение на степень магистра кандидата Московского университета Александра Попова [Текст] / А. Попов. — М. : Университетская типография, 1841. — 122 с.
18. *Бойко, І. Й.* Кримінальні покарання в Україні (IX–XX ст.) [Текст] : навч. посіб. / І. Й. Бойко. — Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2013. — 408 с.
19. Руська правда. Тексти на основі 7 списків та 5 редакцій [Текст] / склад підгот. до друку С. Юшков. — К. : Вид-во Укр. акад. наук (Укр. акад. наук, Ін-т історії матеріальної культури), 1935. — 192 с.
20. *Дьяконов, М. А.* Очерки государственного и общественного строя Древней Руси [Текст] / М. А. Дьяконов. — С.-Петербург : Изд. Юридического книжного склада “Право”, 1908. — 528 с.
21. *Калачов, Н.* Текст Русской Правды на основании 4-х списков разных редакций [Текст] / Н. Калачов. — С.-Петербург : Типография Императорской Академии наук, 1881. — 212 с.
22. *Сергеевич, В.* Лекции и исследования по древней истории русского права: Русская Правда [Текст] / В. Сергеевич. — [4-е изд.]. — С-Пб. : Типография М. М. Стасюлевича, 1903. — 664 с.
23. Історія держави і права України [Текст] : навч. посіб. / А. С. Чайковський (кер. кол. авт.), В. І. Батрименко, О. Л. Копиленко та ін. ; за ред. А. С. Чайковського. — К. : Юрінком Інтер, 2000. — 384 с.
24. *Іванов, В. М.* Історія держави і права України [Текст] : підруч. / В. М. Іванов. — К. : Київський університет права НАН України, 2013. — 894 с.
25. Российское законодательство X–XX веков [Текст] : [Тексты и коммент.] : [в 9-ти т.]. / под общ. ред. [и с предисл.] О. И. Чистякова. — М. : Юрид. лит., 1984. — Т. 1 Законодательство Древней Руси / отв. ред. В. Л. Янин. 1984. — 430 с.
26. *Єрмолаєв, В. М.* Деякі проблеми злочину та покарання в Київській Русі [Текст] / В. М. Єрмолаєв // Вісник Академії правових наук. — 1996. — № 5. — С. 135–142.
27. *Рогов, В. А.* История государства и права России IX–начала XX вв. [Текст] : учеб. / В. А. Рогов. — М. : МГИУ, 2000. — 256 с.

28. Памятники русского права [Текст] / под. ред. и предисл. С. В. Юшкова. — М. : Голориздат, 1952. — Вып. 1. Памятники права Киевского государства X–XII вв. / сост. А. А. Зимин. — XVI, 287 с.

*Рекомендовано до друку кафедрою кримінального права
Національної академії Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького (протокол № 9 від 31 грудня 2014 року)*

Надійшла до редакції 27.01.2015

Николаенко Т. Б. Уголовная ответственность княжеской дружины по Русской Правде: преступления и наказания

Рассмотрены вопросы уголовной ответственности княжеской дружины в период действия Русской Правды и определение их статуса в рамках социально-правовых отношений. Обозначена классификация Русской Правды по трём редакциям: Короткая, Пространная (Расширенная, Широкая) и Сокращенная. Определена нормативная и исторически-правовая наполненность её содержания. Анализ норм способствовал определению особенностей Русской Правды, которая характеризуется дифференциацией ответственности в зависимости от социального положения лица, его места в иерархической структуре общества. В связи с этим, повышенной защите подлежали представители княжеского круга та феодальной знати, их жизнь, здоровье и имущество. Соблюдая цели исследования, сосредоточено внимание на анализе норм Русской Правды сквозь призму ответственности княжеской дружины. Анализ статей Русской Правды дает основания утверждать, что существенное внимание определялось защите имущественных и неимущественных прав княжеской дружине. Начиная с бояр и до тиунов, их правовое положение было привилегированным. Это проявлялось в средствах защиты и иерархии наказаний. Особенности ответственности самих же представителей княжеской дружины Русская Правда не определяла. В случае совершения последними преступлений, они подлежали ответственности на общих основаниях.

Ключевые слова: Русская Правда, княжеская дружина, привилегии преступления, убийство, честь, вира, штрафы, бояре, тиун, огнищанин, иерархия наказаний.

Nikolaienko, T. B. Criminal Liability of the Prince's Squad According to Ruska Pravda: Crimes and Punishment

The issues of the prince's squad's criminal liability in period of Ruska Pravda existence and its legal status determination within the social and legal relations have been considered in the article. The classification of Ruska Pravda into three versions has been clarified: Brief, Expanded (Wide) and Shortened. The regulatory and historical and legal filling of their context has been defined. The analysis of their principles facilitated Ruska Pravda's peculiarities determination. Ruska Pravda was characterized by liability differentiation in dependence on the person's social status, his or her position in the society's hierarchical structure. In connection with this the representatives of the prince's surrounding and feudal nobility, their lives, health and property were under increased protection. Without deviation from the research aim, the author focuses on the Ruska Pravda's principles analysis through the prism of the prince's squad's liability. The analysis of the Ruska Pravda's paragraphs allows to affirm that big attention was paid to the protection of the prince's squad's property and non-property rights. Everybody from boyars to bailiffs had a privileged legal status. It was manifested in means of protection and punishment hierarchy. Ruska Pravda did not define the peculiarities of the prince's squad's representatives' liability. In case of committing the crime, they were subjected to liability on general principles.

Keywords: *Ruska Pravda, prince's squad, privileges, crimes, murders, honor, faith, penalties, boyar, bailiff, ohnyshchanyn (prince's keeper), punishment hierarchy.*

